

Ders 8
İç Göç ve İkametgâh Hareketliliği
Internal Migration and Residential Mobility

Ertuğrul Murat ÖZGÜR
Ankara Üniversitesi
Coğrafya Bölümü
ozgur@ankara.edu.tr

1) Göçün Tanımlanması

2) Göçün Ölçülmesi

3) İç Göçün ve İkametgah Hareketliliğinin Açıklanması

a) Ravenstein'in Göç Kanunları

b) Lee'nin İtme-Çekme Modeli

c) Makro Düzenleme: Faktör Hareketliliği Modeli

d) Mikro Davranışsal Modeller

- *Beşeri Sermaye Modeli*
- *Yer Yararlılığı*
- *Yaşam Döngüsü > Yaşam Gidişi*
- *İkametgâh Memnuniyeti*

3) Göçün Seçiciliği

4) Türkiye'de İç Göç

- **İnsanların ayırt edici özelliklerinden biri, başka bir yere hareketlenme, göç etme eğilimidir.**
- Hareketlilik, nüfusların dilsel, toplumsal ve etnik açıdan karışmasını sağlar.
- İnsan nüfusu, her zaman hareketli olduğu halde; günümüzde **hareketlilik ekonomik ve teknolojik ilerlemeler, özellikle de iletişim ve ulaşımdaki gelişmelerle hız kazanmıştır.**
- Araştırmacılar, bir nüfusun hareketinin miktarını belirlemeye ve ölçmeye çalışır.
- Ancak göçün istatistiksel temsili, diğer iki nüfus bileşenine göre biraz daha sorunludur.
- Ölümlülük ve doğurganlık, verili ve ölçülebilir olaylardır. Oysa nüfus hareketliliği, biraz daha aldatıcıdır. **“Bir kişi ya da aile, ne zaman göç etmiş olur?”** sorusunun cevabını vermek bazen zor olabilir.

- Göç, doğurganlıktan ve ölümlülükten bazı yönleriyle ayrılır.
- 1) Biyolojik süreçler olan doğum ve ölüm tekdüze, kendi başına ve belirli olan; herkes için bir kereye mahsus gerçekleşen olaylardır. **Göç biyolojik bir olay olmadığı için tekdüze bir süreç değildir, birden fazla gerçekleşebilir.**
- 2) Göç, **bir yerden ayrılmayı, başka bir yere girişi içermesi nedeniyle kaynak ve hedef alanlardaki nüfusların dikkate almasını gerektirir.** Değişen doğurganlık ve ölümlülük bir alanı nispeten basit bir yolla etkilerken; **göç her zaman eş zamanlı olarak iki alanı etkiler.**
- 3) Doğumlar ve ölümler evrenseldir. Toplumların çoğalması ve varlığını sürdürmesi için olabildiğince uzun yaşamayı denetlemesi gerekir. Oysa **göç evrensel bir olgu değildir: Modern toplumlarda daha fazla insan hareketli olduğu halde herkes göç etmez.** Ayrıca **göç; seçici, toplumdaki topluma değişebilen, tekrarlanabilir ve geri döndürebilir bir süreçtir.**

- Basitçe tanımlandığında **göç, bir kişi, aile ya da hane halkının her zamanki oturma yerini değiştirmesini içerir.** Ancak bu tanım, mekânsal ölçeği (yani hareketin mesafesini) hesaba katmaz. Hareketin türü coğrafi ölçeğe göre ikametgah hareketliliği, iç göç, uluslararası göç ayırt edilebilir.
- **İkametgâh hareketliliği,** genel olarak **aynı kent içinde, kısa mesafeli, oturma yeri değişikliklerini ifade eder.** Bu hareketler, genellikle **bireyin/hane halkının değişen konut tercihleri ve ihtiyaçları ile ilişkilidir** ve zorunlu olarak iş değiştirmeyi gerektirmez.
- **İç göç,** genellikle **göç eden kişinin işgücü piyasasını değiştirmesine neden olan ülke içinde il, eyalet, bölge gibi politik/idari bir sınırın ötesine geçtiği, kalıcı bir yer değiştirmeyi anlatır.**

- Günümüzde küreselleşme ve bilgi toplumuna geçişle insanının mekânla ilişkisi değişmiş ve insan akışkanlığı artmıştır. İnsan hareketliliğinin artışıyla sanayi toplumundaki **yerler mekanı**, bilgi toplumunda **akışlar mekanı**na dönüşmektedir (Castells, 2013).
- Bu durum, artık insanların doğduğu, büyüdüğü, eğitim gördüğü, çalıştığı, emekli olduğu yerlerin birbirinden farklılaşarak **hareketliliğin esas olduğu bir yaşam biçimine** dönüşeceğine işaret etmektedir.
- **Hareket yeteneği ve düzeyi artan insanların günümüzde sürekli ve yaşamına anlam katan bir olay olarak hareket etmesi ve kendi yaşam gidişlerinin çeşitli evrelerinde yer değiştirmesi**, göç yerine **yaşam güzergâhı** kavramının kullanılmaya başlamasına yol açmıştır (Tekeli, 2008).

- **Zamanlaması ve süresi de göç tanımının ayrılmaz bir parçasıdır.**
- Bir hareketin göç sayılabilmesi için **sürenin ne kadar olması gerektiği önemlidir.**
- Örneğin, dönemsel ya da geçici göçler, öğrenciler ya da mevsimlik işçiler tarafından yapılan hareketler gibi kısa süreli yer değiştirmelerdir, ancak pek çok ülkede **nüfus sayımları, yalnızca her zamanki daimi oturma yerlerini değiştirmiş kişileri, göç eden kişiler** olarak tanımlar.
- **Bir kişinin göçmen sayılması için gerekli zaman sınırı, ülkeden ülkeye değişse de, OECD genelinde bu bir yıl olarak kabul edilir.**

- TÜİK, 5 yıllık periyotlarda yapılan nüfus sayımlarında; **sayım günündeki daimi ikametgâh yeri ile sayımdan beş yıl önceki daimi ikametgâh yeri farklı olan kişileri**, göç eden nüfus olarak tanımlanmıştır.
- Bu tanım gereği göç eden nüfus, 5 ve daha yukarı yaştaki nüfus olabilir.
- Türkiye'de ADNKS göre **son bir yıl içinde, ülke sınırları içinde belirli alanlarda (bölge, il, ilçe vb.) daimi ikametgah adres değişiklikleri**, iç göç olarak kabul edilir.
- TÜİK'in *2011 Nüfus ve Konut Araştırmasına* göre; **araştırma gününde ikamet ettiği yerleşim yeri ile araştırma tarihinden 1 yıl önce ikamet ettiği yerleşim yeri farklı olan kişiler**, göç eden nüfus olarak tanımlanmıştır.

- Kaynak (ya da köken) alan **göç eden birinin ayrıldığı**, hedef alan ise **göç eden kişinin bulunduğu yerdir**.
- **Her göç olayı, iki eylemi içerir: Bir yeri terk etme, başka bir yere ulaşma.** Kaynak alandan ayrılma dışarıya göçü; hedef alana ulaşma ise içeriye göçü ifade eder.
- Dışarıya göç, **belli bir dönem boyunca bir alandan başka bir alana göçle gidenlerin sayısıdır (O)**
- *Dışarıya Göç Hızı (OMR)*

$$\text{OMR} = (O : P) \times k$$

- İçeriye göç, **belirli bir dönem boyunca bir alana başka bir alandan göçle gelenlerin sayısıdır (I)**.
- *İçeriye Göç Hızı (IMR)*

$$\text{IMR} = (I : P) \times k$$

I = Bir alana gelenlerin sayısı

O = Bir alandan gidenlerin sayısı

P = Alanın yıl ortası nüfusu

k = Sabit sayı, genellikle 1000 veya 100

- Brüt göç, **bir alana giren ve oradan çıkan insanların toplamıdır** ve bir toplulukta, hareket halindeki nüfusun toplam miktarını ölçer.

$$GM = (I+O)$$

- *Brüt Göç Hızı (GMR)*

$$GMR = [(I+O) : P] \times k$$

- Net göç, belirli bir dönem boyunca bir alana başka bir alanlardan **gelenler ile o bölgeden gidenler arasındaki fark, net göçtür**. Net göç nüfus artışında önemlidir.

- **NM = (I - O)**

- *Net Göç Hızı (NMR)*

$$NMR = [(I - O) : P] \times k$$

I = Belirli bir alana gelenlerin sayısı

O = Belirli bir alandan gidenlerin sayısı

P = Belirli bir alanın yıl ortası nüfusu

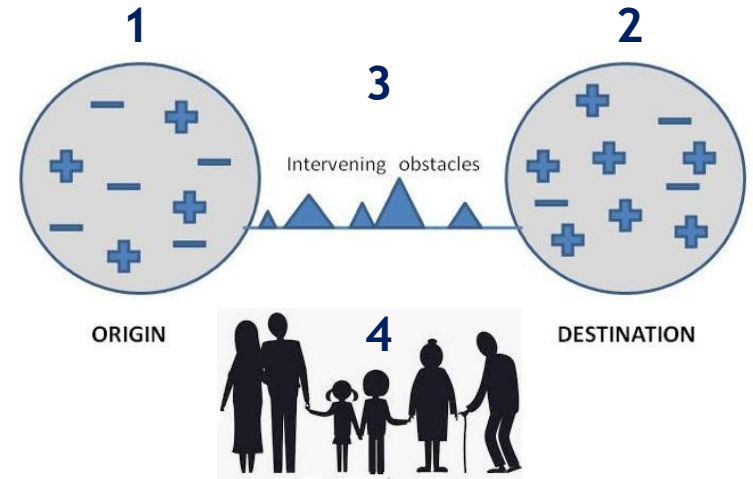
k = Sabit sayı, genellikle 1000 (veya 100)

- **İnsanların göç etme nedenleri farklıdır** ve göç paternlerinin açıklanmasına yardımcı olmak üzere çeşitli teoriler geliştirilmiştir.
- Göç teorileri konusundaki ilk girişim, 1880 yılında **Ravenstein** tarafından gerçekleştirilmiştir ve onun çalışması, **Göç Kanunları** diye anılmıştır.
- Ravenstein, Büyük Britanya'da sınırlı kayıtlarla önemli, bazıları günümüzde de geçerliliğini koruyan genellemeler ortaya koymuştur.
- Bunlardan bazıları şunlardır:
 - 1) Göçlerin büyük çoğunluğu, **kısa mesafelidir**.
 - 2) Göç hareketleri, **kademelidir**.
 - 3) Göçün **temel nedeni, ekonomiktir**.
 - 4) Her göç akışı, **karşı akış doğurur**.
 - 5) Kırsal alanlardaki insanlara göre **kentliler, daha az göç eder**.
 - 6) Kadınların doğdukları bölge içinde, erkeklerin bölge dışına göç etme eğilimi daha yüksektir.
 - 7) Ailelerden ziyade **yetişkinler göçe daha fazla katılır**.
 - 8) **Büyük kentler**, doğal artıştan ziyade **göçler aracılığıyla kalabalıklaşır**.
 - 9) Uzun mesafeli göç edenler için genellikle **büyük endüstri ve ticaret merkezleri hedeftir**.

- Everet Lee (1966) tarafından ileri sürülen **İtme-Çekme Modeli**, göçün açıklanmasına ilişkin önemli bir kavramsal çerçeve sunar.
- Bu modele göre göç, dört etmen tarafından etkilenmektedir:

1. **İtici etmenler** (Göçmenin kaynak alanıyla ilişkilidir; demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat eksikliği, politik baskılar vb.)
2. **Çekici etmenler** (Göçmenin hedef alanıyla ilişkilidir; göç alan ülkenin emek talebi, iyi ekonomik fırsatlar, politik özgürlükler vb.)
3. **Araya giren engeller** (göç masrafları, hedefte karşılaşılabilecek olası riskler vb.)
4. **Kişisel etmenler** (göçmenlerin yaş, sağlık, medeni durumları, çocuk sayısı vb.)

Lee's Push-Pull Theory

İtici Faktörler

İşsizlik

Hizmet veya tesis yetersizliği

Zayıf güvenlik ve koruma

Yüksek suç oranları

Ürün yetersizliği

Kuraklık

Taşkın

Yoksulluk

Savaş

Çekici Faktörler

İstihdam olanağı

Daha iyi hizmet sunumu

Güvenli bir ortam

Düşük suç oranları

Verimli arazi

İyi gıda sağlayıcıları

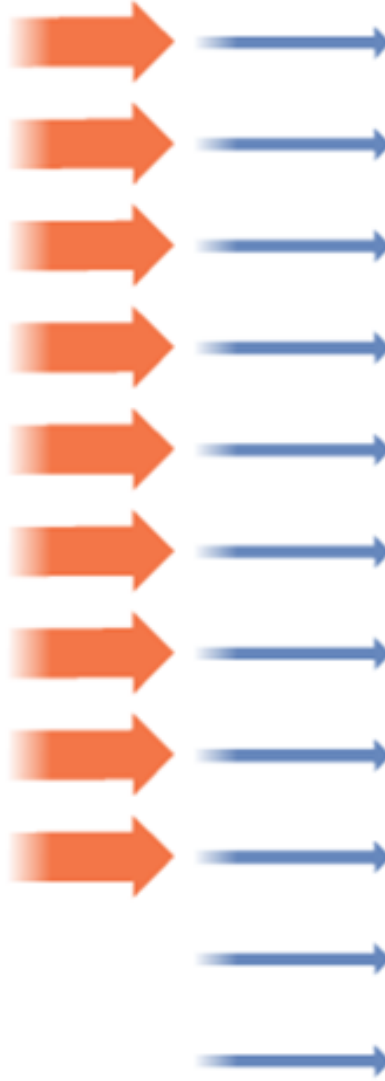
Daha az doğal afet riski

Refah ve bolluk

Politik güvenlik

Daha çekici iklim

Daha çekici yaşam kalitesi

- Araştırmacılar göç akışlarını anlamak için daha fazla teoriye gereksinim duyar. Farklı göç teorileri geliştirilmiş olmasına rağmen, çoğu araştırmacı **bireylerin veya hane halklarının durumlarını iyileştirmek için göç ettikleri konusunda uzlaşmıştır**; çeşitli göç teorileri, bu uzlaşının farklı ekonomik, sosyal, çevresel yönlerini vurgular.
- Bu bağlamda makro-düzenleme teorileri ile mikro-davranışsal teorilerden söz edilebilir:
- Makro-düzenleme teorileri, **genellikle göç akışlarının analizi ve açıklanmasıyla ilgilidir ve göçler ile ücret ve istihdam gibi nesnel makro-ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiye odaklanır.**
- **Mikro-davranışsal teoriler**, beşeri sermaye, ikametgâh hareketliliği, ileri ve geri akışlar gibi yaklaşımları içeren genel konuları; **göçe ve gidilecek yerin seçimine neden olan faktörleri değerlendirir.**

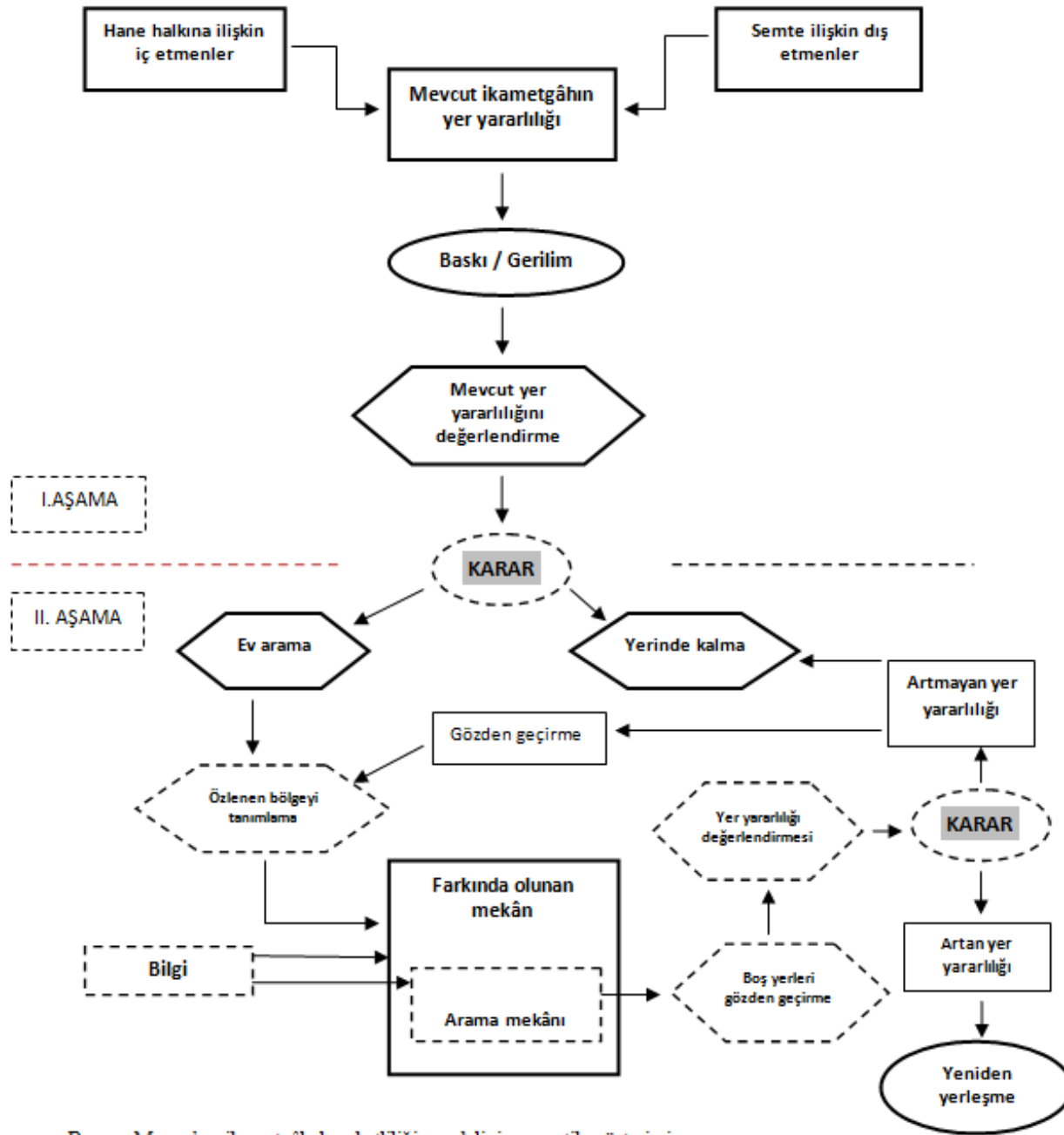
- Makro-düzenleme teorilerinden olan **faktör hareketlilik modeli**, **emek göçünün (işgücü akışlarının), bölgeler arası ücret farklarının bir sonucu olduğunu; düşük ücretli bölgelerden yüksek ücretli bölgelere göç edildiğini ileri sürer.**
- Modele göre bir hareketin sonucunda işgücü arzı, düşük ücretli alanlarda dışarıya göç sayesinde azaldığından buralarda ücretlerin artışına neden olacaktır.
- Diğer yandan göç edilen yüksek ücretli alanda, artan işgücü sayesinde ücretlerin iki alanda eşitlenene kadar düşmesine yol açacaktır.
- Teoride varsayıldığı gibi bazı insanların ücret farklarına bağlı olarak hareket etmeleri, piyasa mekanizmasının eksiklikleri nedeniyle söz konusu olmayabileceğinden bu yaklaşım eleştiri konusu olmuştur.
- Bazı bölgelerden insanlar düşük ücretlere ve yüksek işsizliğe rağmen göç etmeyebilir. Bu, insanların yaşadıkları bölgelere güçlü bağlılıkları ve başka yerlerdeki fırsatlardan habersiz olmaları ile ilgili olabilir.
- İşe giriş zorunlulukları, sendikalar ve işsizlik sigortası programları gibi piyasa koşulları da göçü engelleyebilir.

- Sjaastad (1962) tarafından ortaya atılan **beşeri sermaye modeli**, gelecekte göç edilecek yerde elde edilecek gelirler ile göçün maliyetlerinin dengeleneceğini; **olası kazançlar maliyetleri aşarsa; bireyin en fazla kazanç sağlayacağı yere göç edeceğini varsayar.**
- **Gelirlerini arttırmayı amaçlayan bireyler ve haneler, bir hareketin faydalarının maliyetlerini aştığına karar verdiğinde, göç gerçekleşir.**
- Bu yaklaşım göçü, **rasyonel karar vermenin ve faydayı en üst düzeye çıkarma sürecinin bir sonucu olarak görür.**
- Göç etme potansiyeli olan kişiler, **halen yaşadıkları yeri de içerecek şekilde, başka bir coğrafi alanda gelecekteki yaşamın faydasını ve maliyetini hesaplar (kâr-zarar hesabı yapar).**
- Belirli bir alandan **ayrılma, maliyet olarak yeteri kadar avantajlıysa; yer değiştirme ağır basar ve göç etme potansiyeli olanlar, başka bir yere taşınarak yeniden yerleşir.**

- Bu bakış açısına göre; **alınan kararların, birey veya hane halkı düzeyinde algılanan sonuçlar temelinde olduğu ileri sürülür** ve hareketlilik üç temel kavramsal unsurla açıklanır. Bunlar:
 - 1) İş ve geliri en üst düzeye çıkarma hareketliliği
 - 2) Hizmetlere erişimi en üst seviyeye çıkarma hareketliliği
 - 3) Konut ile hane halkının yapısı ve yaşam döngüsü evresini eşleştirme hareketliliğidir.
- Göçe ilişkin **fayda ve maliyet; parasal** (*hareketin mali bedeli*) veya **ruhsal** (*aile ve arkadaşlardan uzağa taşınmanın psikolojik maliyeti*) olabilir.
- Beşeri sermaye modeli **göçü, sadece ekonomik bir karar olarak görmez; ekonomik ve gelir fırsatların dışındaki diğer faktörlerin de karar vermede etkili olduğunu iddia eder.**

- Julian Wolpert (1965) tarafından hareketliliğin açıklanmasına ilişkin olarak **yer yararlılığı** kavramı ortaya atılmıştır.
- Bu kavram, “**mekân içinde bireyin lokasyonla bütünleşmesinden elde edilen yararın net bileşimi**”ne atıfta bulunur. **Bulunulan yerden memnuniyetsizlik, başka bir yer aramaya başlamak için önemli bir uyarıcıdır.**
- Yer yararlılığı kavramı, esas olarak belirli bir lokasyon hakkında, kişinin memnuniyet veya memnuniyetsizlik düzeyinin ölçülmesi anlamına gelir.
- Bu yaklaşıma göre; **hane halkı mevcut oturulan yerin yararlılığını, ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünürse; yeni bir yer aramaya başlar.**

- Wolpert ikametgâh hareketliliği ile ilgili bir çalışmasında, **mevcut oturulan yerdeki baskı unsurları ile olası yer değiştirecek kişinin stres eşiğini ortaya koymuştur.**
- Buna göre hareket kararı, **belirli bir zamanda alternatiflere ulaşabilme ve kişinin baskıyla başa çıkabilme kapasitesine bağlı olarak görülmüştür.**
- Brown ve Moore (1970), Wolpert'in göç kararı çalışmasından esinlenmiş ve yer yararlılığı kavramını geliştirerek; iki aşamalı, kent içi ikametgâh yeri karar süreci modeline dönüştürmüştür.
- Modelin birinci aşaması, yer yararlılığı anlayışı üzerine kurulu yeni bir **ikametgâh arama kararını**, ikinci aşaması ise **taşınma ve yeniden yerleşme kararını** içerir.
- Brown ve Moore'un çalışmasında (1970), önce yeni bir ev arama kararına neden olan ana etmenler incelenmiş, sonra yeni bir evi belirlemek ve değerlendirmek için yapılacak aramada hangi yöntemlerin kullanılması gerektiğinin tartışması yapılmıştır.

Brown-Moore'un ikametgâh hareketliliği modelinin şematik gösterimi

Kaynak: Porcell, 1982: 20

- Rossi (1955), hareketlilik konusunda ailenin yaşam döngüsü evrelerinin önemine odaklanmıştır.
- Bu yaklaşıma göre **ikametgâh hareketliliği, ailenin yaşam döngüsüyle paralellik gösteren ve aile bileşimi değişiklikleriyle ortaya çıkan konut ihtiyaçlarını karşılamak üzere gerçekleştirilen bir düzenleme sürecidir.**
- Bu çerçevede **hareketlilik, insanların ortaya çıkan yeni barınma ihtiyaçlarını karşılamak ve daha genel olarak da hane halkının demografik yapısı ile konut durumu arasındaki uyumsuzluğu gidermek üzere ortaya çıkan yer değiştirmelere karşılık gelir.**
- Yaşam döngüsü modelinde ana düşünce, **yaşam gidişi boyunca hanenin birey sayısında önce artış, sonra azalış olduğu ve her evrede konut konusunda karar verilmesi gerektiğidir.**

- Batı toplumlarında tipik bir aile için hareketlilik eğilimi; **ailenin oluşumu, çocuk sahibi olma ve çocuğun evden ayrılma dönemlerinde en üst düzeye çıkar.** Buna karşılık, **çocuk yetiştirme dönemi boyunca özellikle de okul çağında çocuk varsa, hareketlilik eğilimi düşer.**
- Çiftlerin **çocuksuz oluşu**, kişilerin **hiç evlenmemiş olması** ile **ölüm, boşanma** veya **ayrı yaşama** nedeniyle de **aile yaşam döngüsünün yönü değişebilir.**
- Rossi'nin **sosyal ve ekonomik olayları açıklamak için bir çerçeve olarak kullandığı yaşam döngüsü kavramı, sonraları daha esnek ve çok yönlü yaşam gidişi (life course) kavramıyla yer değiştirmiştir.**
- Yaşam gidişi, **tüm bireyler için evreler dizisi önermenin kabul edilemeyeceğini iddia eder** ve bu yüzden de **bireylerin yaşam güzergâhlarında deneyimledikleri çeşitliliği yansıtır.**
- Bireyler farklı yaşam gidişlerine sahip olabilir. Bu farklılıklar
- **Birisinin konut ihtiyaçları ile özelemlerindeki değişiklikler, muhtemelen onun yaşamındaki geçişlerin bir sonucudur.**

- **Yaşam Evreleri**

- Çocukluk

- Gençlik

- Genç Yetişkinlik

- Olgunluk

- Yaşlılık

- **Yaşam Gidişindeki Geçişler**

- Eğitim

- İş (*girme, çıkma, değiştirme*)

- Yalnız yaşama

- Evlilik

- Birlikte yaşama

- Boşanma

- Ayrı yaşama

- Hastalıklar ve kazalar

- Hanenin büyümesi (çocuk sahibi olma)

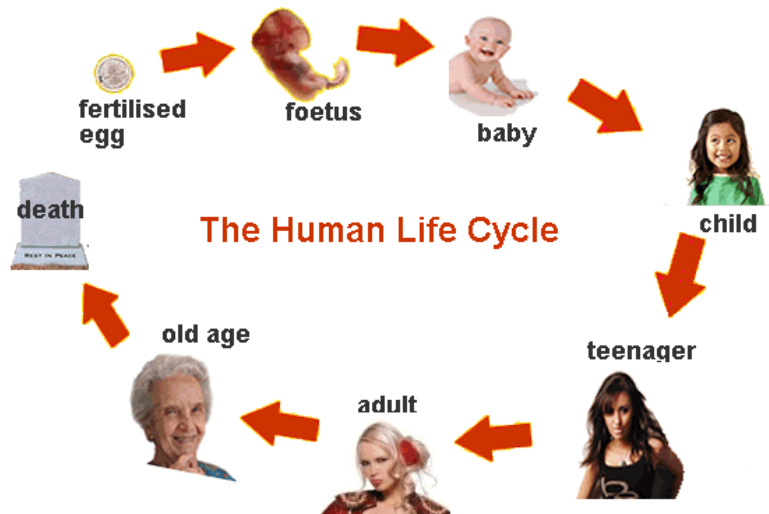
- Çocuk yetiştirme evresi

- Hanenin küçülmesi (çocukların evden ayrılması)

- Emeklilik

- Yaşlılık

- Dul kalma

- Yaşam Döngüsü (*Life cycle*)

Yaşam Gidişi (*Life course*)

- İkametgâh memnuniyeti yaklaşımı; **taşınma isteği ve hareketlilik davranışı arasındaki karmaşık ilişkileri çözmek üzere geliştirilmiş davranışsal modellerden biridir.**
- İkametgâh memnuniyeti, **birey veya hane halkının, oturdukları konut ve konut çevresinden (ikametgâh demeti) bir bütün olarak memnun olma durumudur.**
- Bu yaklaşıma göre ikametgâh hareketliliği; **oturulan konut ve çevresinin özelliklerinden memnuniyetsizliğin bir sonucudur.**
- Oturulan ikametgâh çevresi; hane halkının ürettiği stres veya memnuniyetsizlikle etkileşim halindedir.
- **Memnuniyetsizlik belirli bir eşiğe ulaştığında; hane halkı ikametgâh yerini değiştirmeye sonuçlanabilecek bir arayış sürecine girer.**

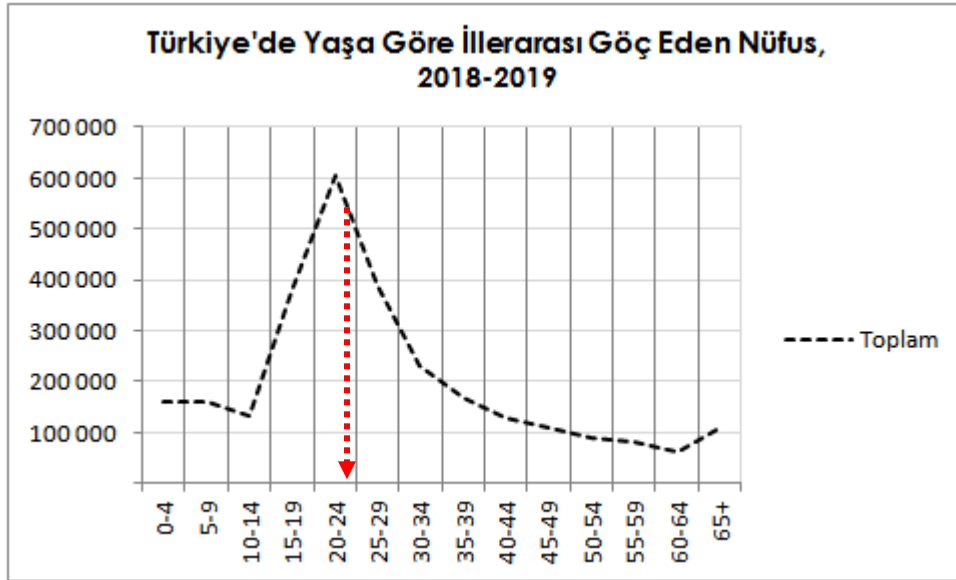

- Bu bütünlük, hane halkının yaşam yeri olarak aradığı ve bir araya getirmeye çalıştığı şu özellikleri kapsar:

1. **Konut özellikleri**
2. **İkametgâh çevresinin (mahalle/sem) özellikleri**
3. **Hizmet ve olanaklara erişebilirlik**
4. **İş ve ekonomiyle ilgili fırsatlar**
5. **Sosyal ağlar**

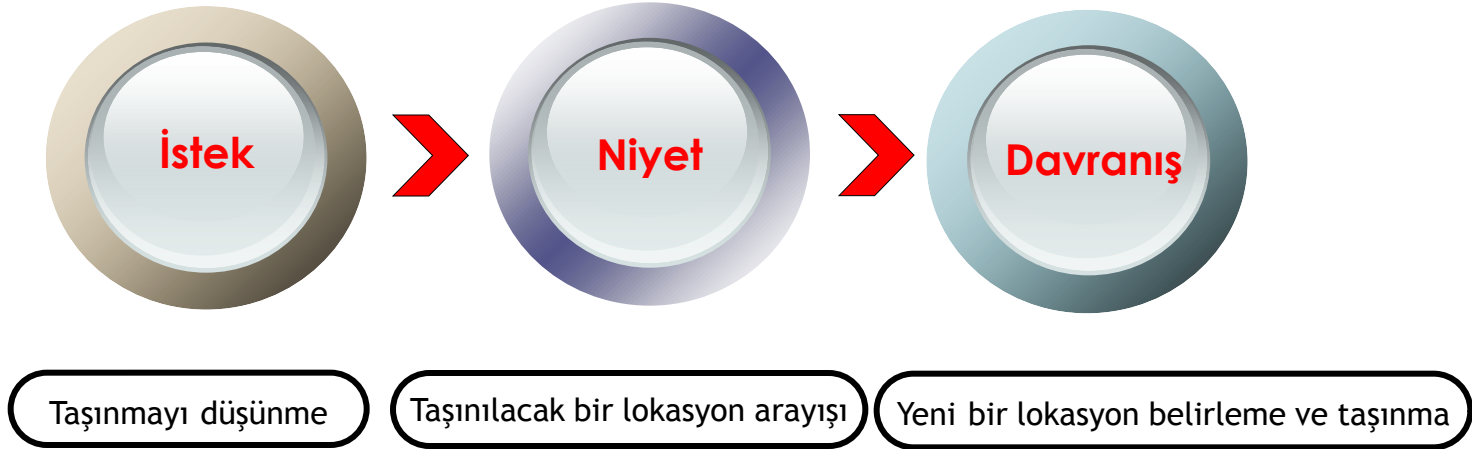
- **Göç, seçici bir süreçtir.**
- **Yaş.**
- Evrensel olarak kabul edilmiş ve büyük bir olasılıkla **göçte en önemli seçici özellik, yaştır.**
- Ülke içi ve aynı zamanda ülkeler arasındaki hareketlerde, **ergenliğin son dönemindekiler ile genç yetişkinler** (20-34 yaşlar arasındakiler) **daha fazla yer alır.**
- Genç insanlar, genellikle **işgücüne yeni girdikleri ve daha kolay iş değiştirdikleri için yeni koşullara daha kolay uyum sağlar ve taşınırlar.**
- **Medeni durum.**
- **Evlilik statüsü göçün seçiciliği arasında yer alır.**
- Gelişmekte olan ülkelerde **göç, genç, bekâr/yalnız yaşayan yetişkinler tarafından gerçekleştirilir.**
- Gelişmiş ülkelerde **evliler, bekârlar kadar hareketlidir.**

- **Cinsiyet.**
- **Göçün seçiciliğinin bir diğer yüzü cinsiyettir.** Göç akışlarının erkek veya kadın baskınlığı çeşitli etmenlere bağlıdır.
- 19uncu yüzyıl Avrupa'sında göç kırdan kente gerçekleşirken ev hizmetlerinde çalışmak üzere genç kızlar göçe daha fazla katılırdı. Diğer taraftan **sınır kasabalarında ve ataerkil aile yapısının baskın olduğu toplumlarda göç, erkek egemen bir süreçtir.**
- **Meslek ve Eğitim.**
- Göçün seçiciliğini gösteren diğer iki değişken meslek ve eğitimidir. **Vasıfsız çalışanlar muhtemelen vasıflı ve yarı vasıflı olanlardan daha az göç eder; profesyoneller genellikle en hareketli meslek grubudur.**
- **Yüksek eğitim seviyesine sahip kimseler de düşük eğitime göre (özellikle uzun mesafelerde) daha fazla göç eder.**
- İyi eğitimlilerle yetersiz eğitimlilerin göç oranlarındaki fark, mesafe uzadıkça artar.

Kaynak: TÜİK ADNKS Göç İstatistikleri

	Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın
Toplam	2 806 123	1 364 132	1 441 991
0-4	160 467	82 602	77 865
5-9	162 295	83 654	78 641
10-14	134 618	69 993	64 625
15-19	375 724	168 865	206 859
20-24	605 637	264 105	341 532
25-29	390 435	192 945	197 490
30-34	233 207	121 376	111 831
35-39	169 801	88 095	81 706
40-44	127 413	66 651	60 762
45-49	107 455	55 873	51 582
50-54	87 747	45 928	41 819
55-59	79 830	40 991	38 839
60-64	61 648	31 799	29 849
65+	109 846	51 255	58 591

- Rossi'ye (1955) göre hareketlilik süreci; **bir yerden ayrılmanın düşünüldüğü istek evresiyle başlar; gidilecek yerin arandığı niyet evresiyle devam eder; gidilecek yerin belirlendikten sonra hareketin gerçekleştiği davranış evresiyle son bulur.**
- Sürecin aşamaları bazen eş zamanlı olarak da meydana gelebilir, işi olan kişiler için yer değiştirmede yalnızca taşınılacak yer arama önemli olabilir.

- Hareketin türüne (ikametgâh hareketliliği veya iç göçe) göre yer değiştirme motivasyonları da farklılaşmaktadır.
- Modele göre hareketlilik, genellikle üç adımda gerçekleşir:
(1) Bu motivasyonlara bağlı olarak **birey ya da hane halkı, başka bir yere taşınmayı düşünür, taşınmanın olası fayda ve maliyetlerini gözden geçirir ve yapılan değerlendirme sonucu** (yer değiştirme gerekçesinin yarattığı baskının belirli bir eşiği aşmasına ya da beklenen faydaya bağlı olarak) **hareket kararı alır.**
- Bu, hareketlilik ya da göçün birinci aşamasıdır (**İstek-karar**).

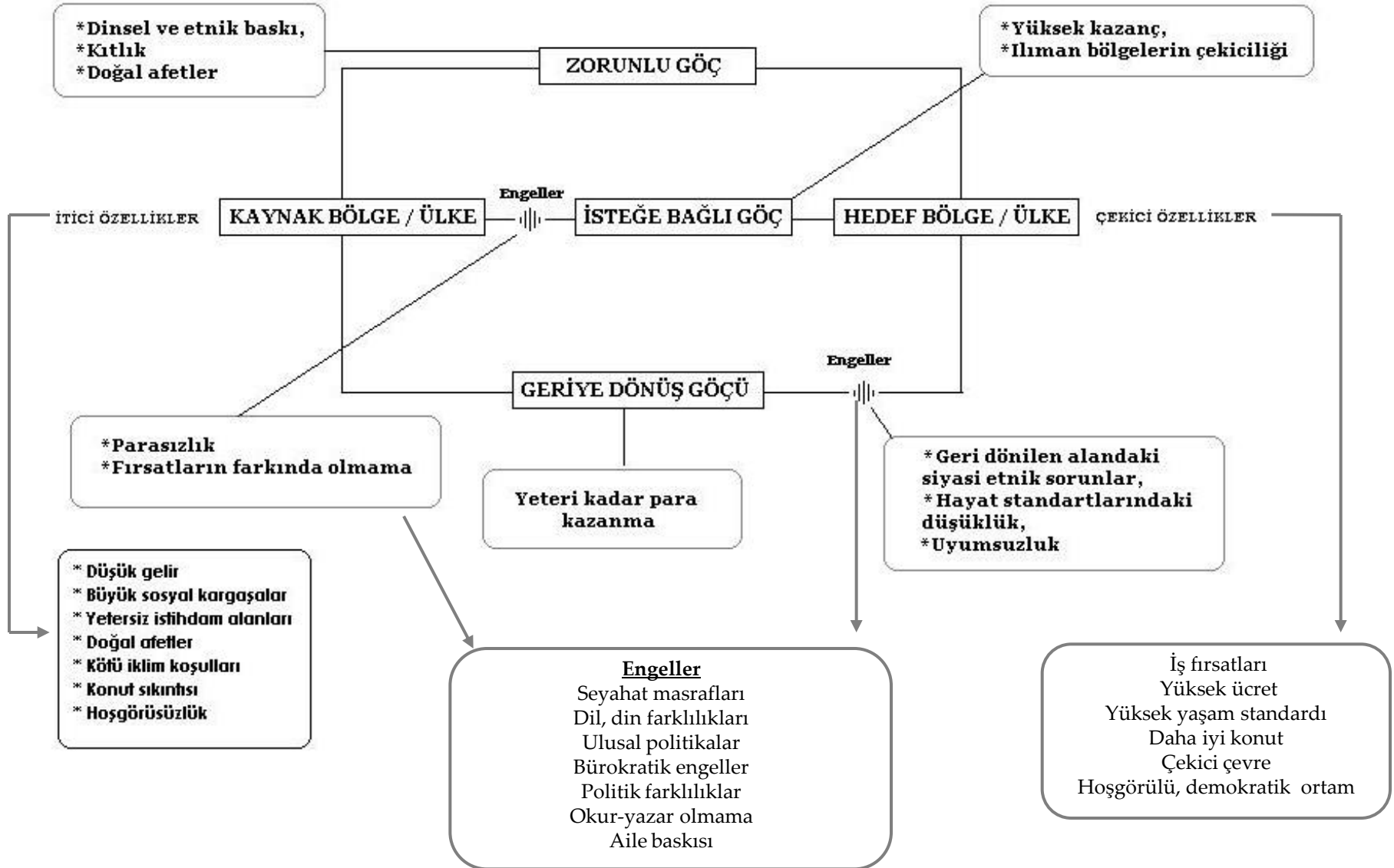

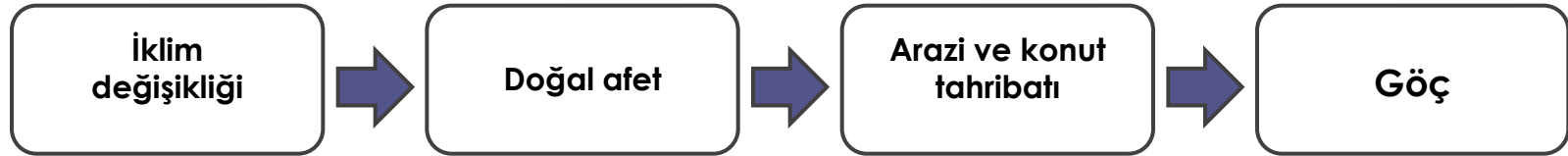
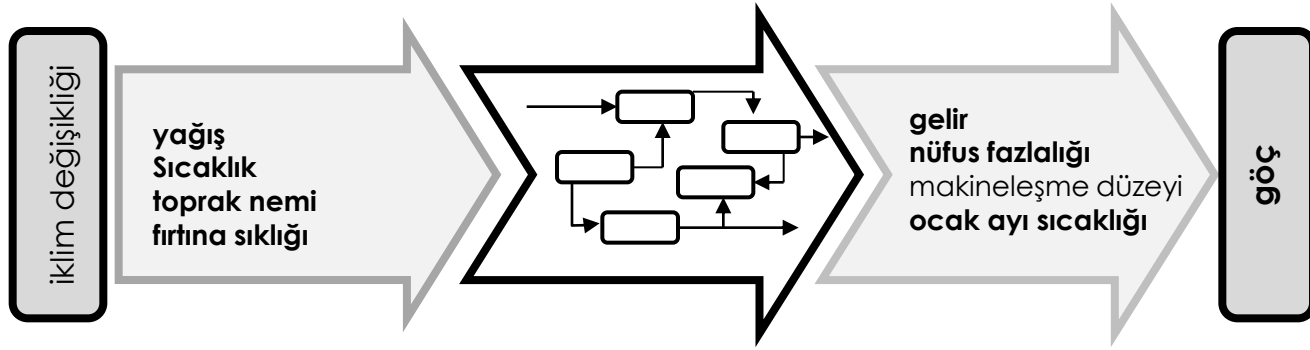
(2)**Karar alındıktan sonra süreç**, yer değiştirmenin motivasyonlarına cevap olacak biçimde, **taşınmadan beklenen faydanın en üst düzeyde karşılanacağı yer arama aşamasıyla devam eder.**

- **Bu aşama**, ikametgah hareketliliğinde hane halkının mevcut durumu ile yeni ikametgah demeti beklentilerinin eşleştirilmesine; iç göçte, yer değiştirmeye yol açan motivasyona cevap verecek en uygun **lokasyonun(yer) arayışı**dır.
- Tüm hareketler, yerel bir ölçek ya da hane halkının nihayetinde yerleşeceği mahalleyi belirlemeyi de içerir.

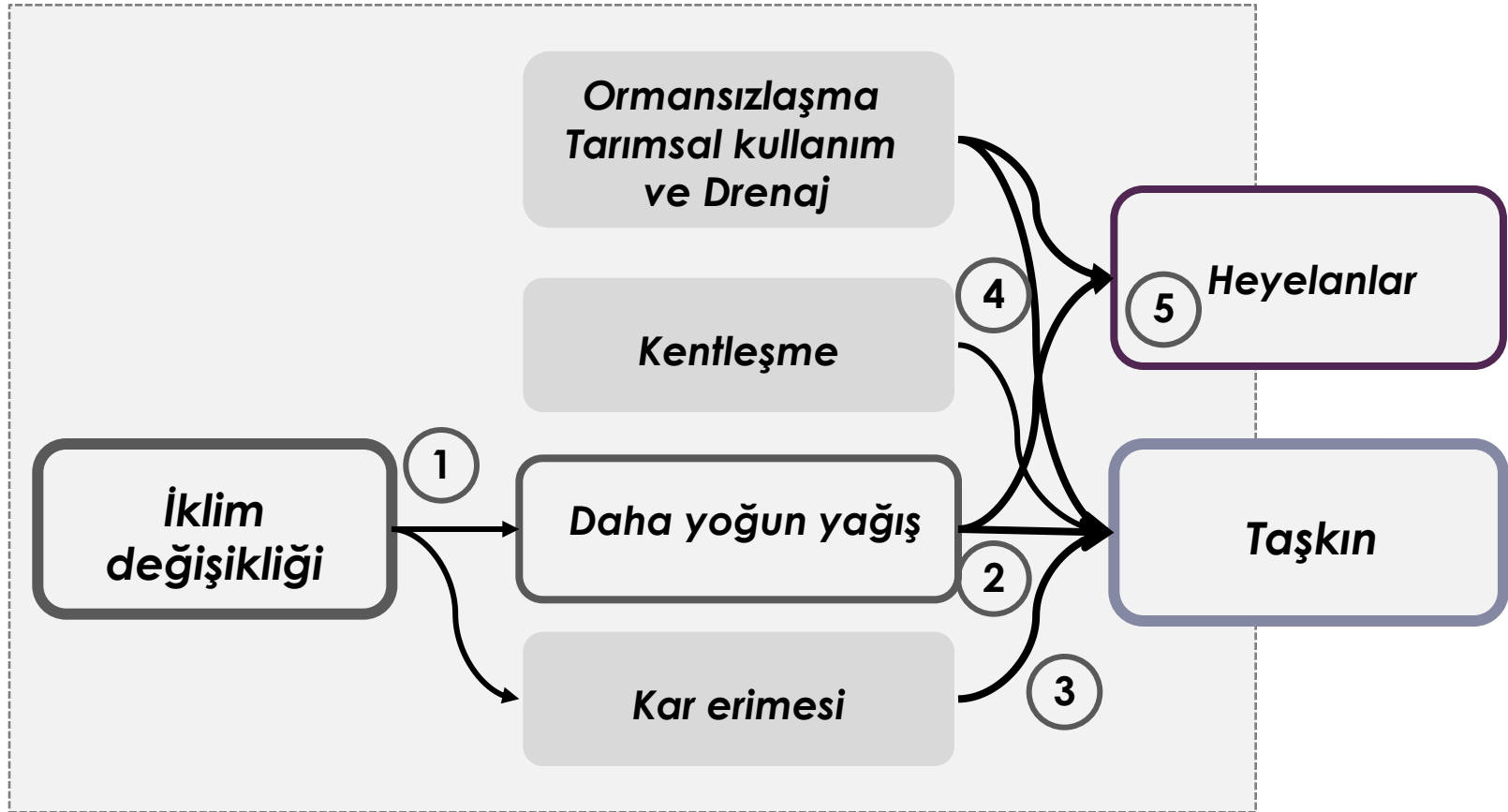
(3)Son aşama, **fiili taşınma kararı ve uygulamasıdır.** Belirlenen lokasyona doğru bireysel ya da hane halkı olarak taşınmayı içerir.

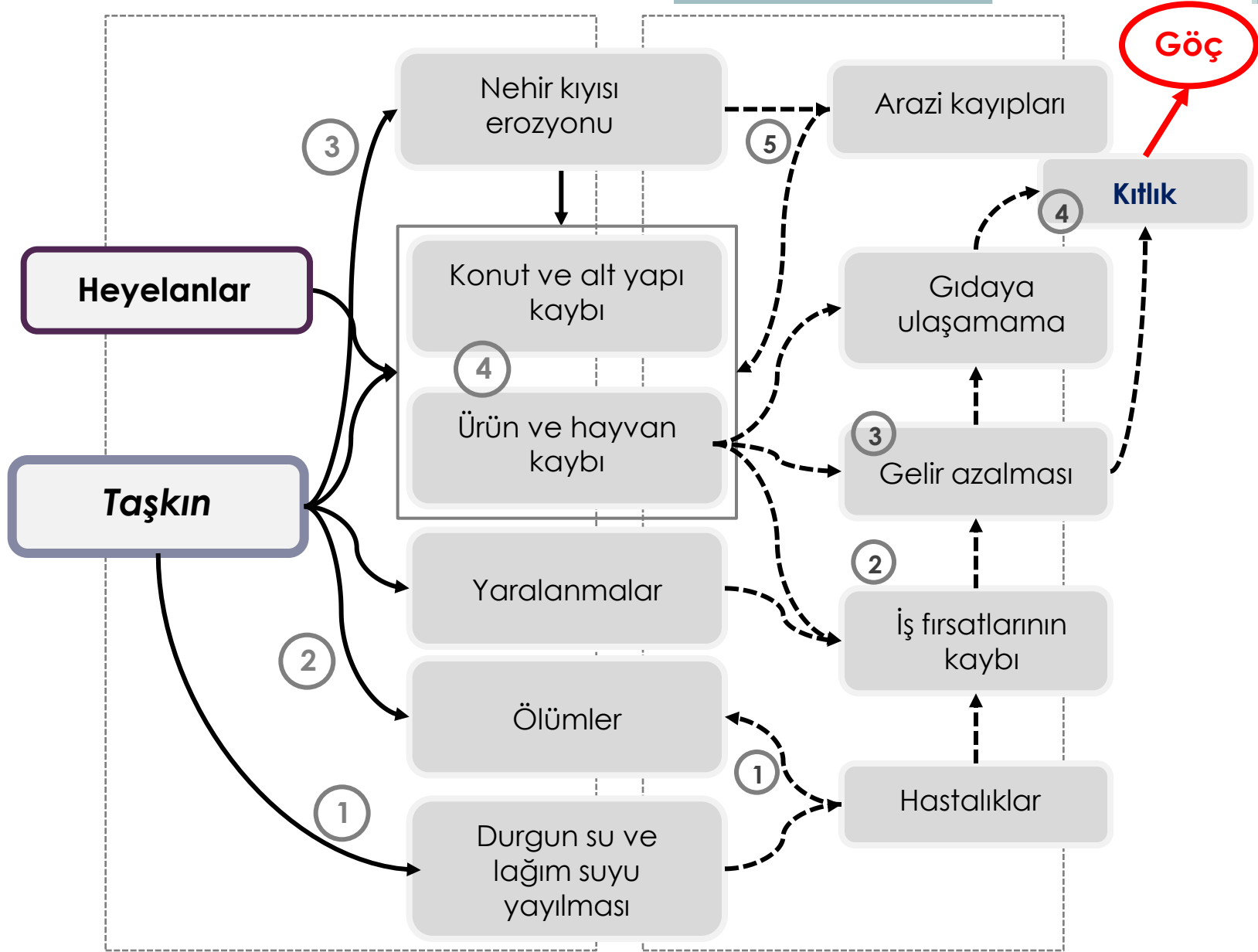
- **Var olan ve yaşamı tehdit eden bir durum dışında göç kararı, genellikle itici-çekici faktörlerin farklı bir bağlamında ve nadiren tek bir nedene bağlı olarak alınır.**
- Göç, demografik faktörler gibi başka faktörler olsa da, **bölgeler veya ülkeler arasındaki algılanan veya var olan farklılıklara ve eşitsizliklere bir cevaptır ve göçte yoksulluk düzeyi kilit bir rol oynar.**
- Göçün kökenine ilişkin nedenler:
 1. **Ekonomik faktörler** (yoksulluk ve işsizlik)
 2. **Sosyal faktörler** (refah göstergelerinin veya eğitimin kötülüğü)
 3. **Çevresel faktörler** (ekosistem bozulması, çevresel felaketler)
 4. **Bozulmuş güvenlik koşulları** (insan hakları ihlalleri, azınlık gruplara baskı/zulüm, silahlı çatışmalar vb.)
 5. **Göçmen ağlarının varlığı**

İklim değişikliği → Taşkın

İKAMETGAH HAREKETLİLİĞİNİN NEDENLERİ

İSTEĞE BAĞLI		İSTEM DIŞI
<i>DÜZENLENMİŞ</i>	<i>UYARILMIŞ</i>	<i>ZORUNLU</i>
<i>KONUT</i>	<i>İŞ / ÇALIŞMA</i>	<i>KONUT</i>
Büyüklüğü	İş değişikliği	Tahliye
Kalitesi/Plânı	Emeklilik	Kazalar
Bedeli	<i>YAŞAM DÖNGÜSÜ</i>	Felaketler
Mülkiyeti	Hane halkının oluşumu	<i>SEMT</i>
<i>SEMT</i>	Hanenin dağılması	Şehirselleştirme projeleri
Kalitesi	Hane halkı büyüklüğündeki değişim	Büyük alt yapı-imar çalışmaları
Fiziksel çevresi	Hane halkının yaşadığı kötü olaylar	Çevresel tehlikeler ve felaketler
Sosyal bileşimi		
Kamu hizmetleri		
<i>ERİŞEBİLİRLİK</i>		
İşyerine		
Alışveriş yerlerine		
Kamu hizmetlerine		
Aile ve arkadaşlara		

Türkiye’de nedenine ve cinsiyete göre göç eden nüfus, 1995-2000

Göç nedeni	Erkek	%	Kadın	%	Toplam
(1)İş arama/bulma	753.333	78	206.639	22	959.972
(2)Tayin/atama	439.040	68	203.317	32	642.357
(3)Bağımlı göç*	456.775	37	772.314	63	1.229.089
(4)Eğitim	339.862	61	213.648	39	553.510
(5)Evlilik	21.100	6	334.612	94	355.712
(6)Deprem	73.374	50	73.184	50	146.558
(7)Güvenlik	20.301	65	10.898	35	31.199
(8)Diğer	543.879	67	264.420	33	808.299
(9)Bilinmeyen	37.371	61	24.126	39	61.497
TOPLAM	2.685.035	56	2.103.158	44	4.788.193

Kaynak: TÜİK, 2005’den yararlanılarak hesaplanmıştır.

*Hane halkı fertlerinden birine bağımlı göç

Kaynak: Özgür ve Aydın, 2011: 32

ABD’de yaşa göre taşınma nedenleri (%): 2006-2007

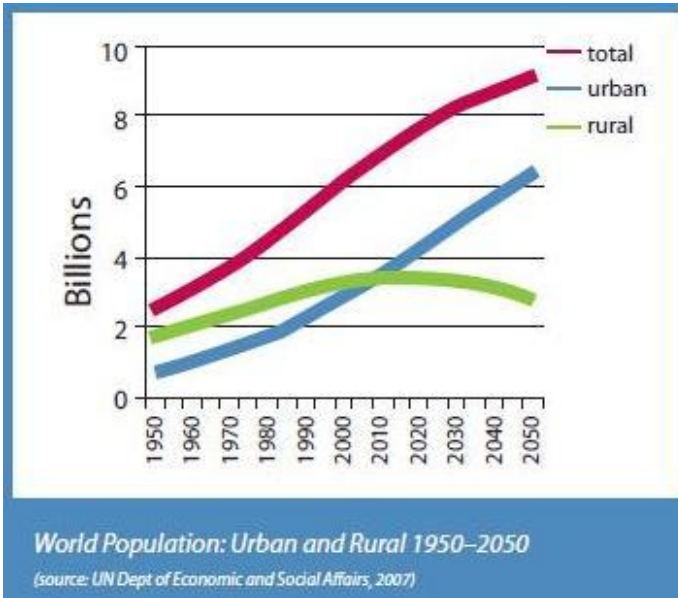
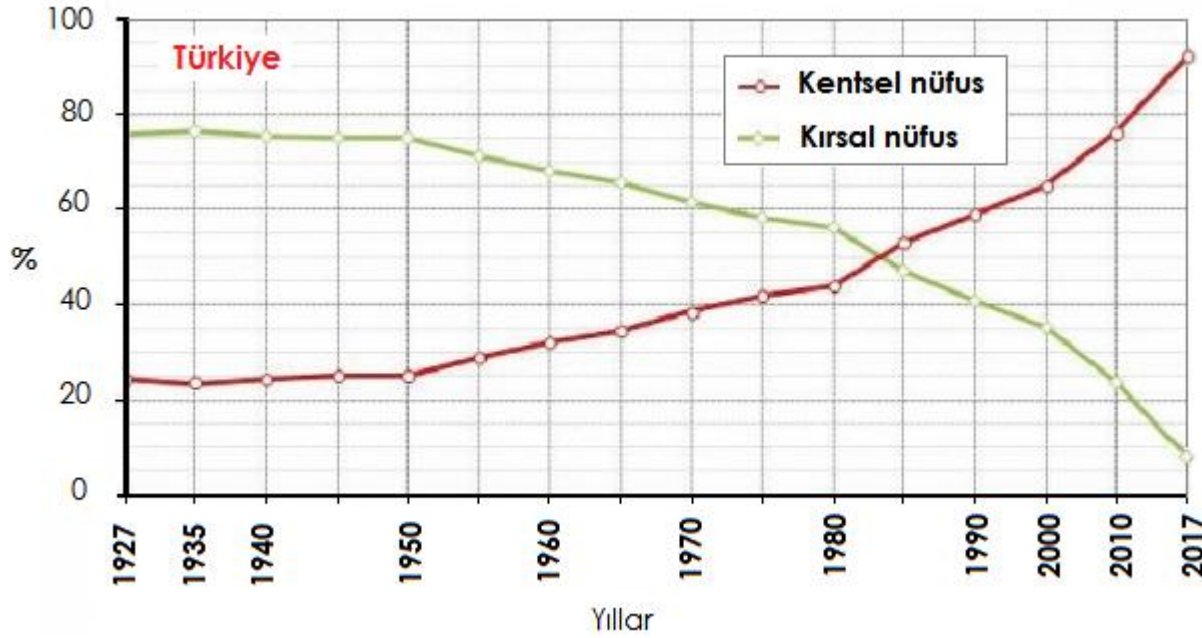
Taşınma nedeni	Toplam	20-24	30-44	65+
Yeni veya daha iyi ev/apartman isteme	36.6	31.9	40.1	22.9
Daha iyi semt ve düşük suç oranı isteme	12.8	10.3	14.0	9.8
Ucuz konut isteme	18.5	18.9	18.1	13.2
Diğer konut nedenleri	15.8	12.2	16.3	22.3
Üniversiteye gitme veya ayrılma	4.5	16.9	1.4	—
İklim değişikliği	0.9	0.5	0.6	4.2
Sağlık nedenleri	3.2	1.2	2.4	21.8
Doğal afetler	1.1	0.3	1.3	2.7
Diğer nedenler	6.8	7.7	5.8	3.1

Source: Data derived from US Census Bureau, Current Population Survey (CPS), *Geographical Mobility, 2006-2007*.

Kaynak: Newbold, 2010: 129

- Tekeli (2008), Türkiye'nin göç tarihine ilişkin değişik kategoriler ayırt etmektedir:
- **Balkanlaşma göçleri**. Genel olarak **1860-1927** arasında geniş bir araziye yayılmış Osmanlı İmparatorluğu'nun ulus-devletlere bölünmesi sırasında politik nedenlerle ortaya çıkmış göçlerdir.
- Küçülen imparatorluğun elden çıkan topraklarında barınamayan insanların Anadolu'ya sığınmasını içeren **bu hareketlerle** Türkiye'nin bugünkü **etnik kompozisyonu, tarımsal teknolojisi ve ürün deseni de şekillenmiştir** (Tekeli, 2008).

- **Kırdan kente göç (Kentleşme).** Ulusal kalkınmacı politikanın yerine **liberal düşünce**nin egemen olmaya başladığı **1950'li yıllarda ivme kazanan, 1960'larda devam eden kırdan kente göçler, 1980'lere kadar önemini korumuştur.**
- Bu hareket, insanların **kırsal bölgelerden göç ederek kentlerde yaşamlarını kazanmaya başlamalarını anlatan yapısal bir değişimdir.**
- Türkiye'de bir insan ömrüne sığacak kadar kısa sürede bir kentleşme süreci yaşanmış ve kentsel sorunlar ortaya çıkmıştır.
- **Kırsal dönüşüm dinamikleri, hızlı nüfus artışının baskısı ile geçim kaynaklarının yetersizliğinin yarattığı olumsuz yaşam koşulları; kısmen tarımsal makineleşme, tarımsal işletmelerin küçüklüğü ve topraksız ailelerin varlığı gibi itici etmenler; ulaşım altyapısındaki iyileşmeler; kentlerdeki sanayileşme ve kentleşmeye bağlı ekonomik ve sosyal fırsatlar, son yıllarda küresel ölçekte yaşanan değişim ve dönüşümler, Türkiye'de iç göçün canlı kalmasını sağlamıştır.**

- **Kentler arası göç.** 1980'lerde **Kamunun üretimden vazgeçmesi**, küçültülmesi (özelleştirilmesi) gibi düşüncelerin egemen olduğu bir dönemde **ekonomik liberalizme (neoliberalizme) geçiş** ve **ekonominin dışa açılması** sürecinde kentten kente göç aşaması başlamıştır.
- Bu insan hareketleriyle bazı kentler metropolitenleşmiş ve bölgesel çekim merkezleri oluşmuştur. Buna son zamanlarda küreselleşme dinamikleri de katkı sağlamıştır.
- 1980 sonrası başlayan ve gittikçe **genişleyen liberal politikalar/piyasa ekonomisi, kırsal nüfusun yerinde kalmasını da güçleştirmiştir.**
- Özellikle **2000 sonrasında yapılan göçler daha çok eğitilmiş ve nitelikli işgücüne duyulan ihtiyaçtan kaynaklanmıştır.** Bu gruptaki insanların sosyo-ekonomik düzeyleri önceki göçmenlere göre daha yüksektir.
- Önceki yıllarda oluşan **yoksulluk ve işsizlikten kaynaklı göçler bu dönemde azalmıştır.**

- **Ülke içi zorunlu yerinden olma.**
- Türkiye'nin güneydoğusunda 1980'lerin ortalarında başlayan 1990'larda şiddetlenen, 2000'lerde ise belli bir düzeyde devam eden çatışma ortamının yarattığı **fizikî güvensizlik** ve **maddî yoksunluk** koşulları, bu alanlarda yaşayan nüfusun ülkenin diğer kesimlerine **zorunlu yer değiştirmesine neden olmuştur.**
- Türkiye'de ayrılıkçı silahlı grupların **köylüleri yaşadığı yerleri terk etmeye zorlayan saldırıları** ile Türk güvenlik güçlerinin **alan hâkimiyeti sağlamak üzere köy boşaltma eylemleri**, siviller üzerinde **psiko-sosyal** (fiziki güvensizlik) ve **sosyo-ekonomik** (maddi yoksunluk) **sıkıntı/baskı oluşturmuştur.**

- Türkiye’nin güneydoğusunda 20 yıla yakın bir süre devam eden çatışma ortamı aynı zamanda maddî yoksunluğu da yaratan bir belirleyici olmuştur. **Çatışmalar nedeni ile fizikî güvenliğin sağlanamaması yanında, bölgedeki geçim kaynaklarının daha da sınırlanması bu yoksunlukta ana unsurdur.**
- Halkın geçim kaynaklarının tükenmesi fakirleşmeye neden olurken, eğitim ve sağlık olanaklarının da kötüleşmesi **sosyal refahın neredeyse tamamıyla yok olmasına yol açmıştır.**
- 1985-2000 döneminde 780 bin civarında bir nüfus **OHAL bölgesi illerinden başka illere ve bölgede il içinde** de yaklaşık 218 bin kişi göç etmiştir.
- Toplam **Yerinden Olmuş Nüfus**(IDP) miktarı, 998 bin (**yaklaşık 1 milyon**) kişi olarak tahmin edilmiştir.

	Dönem	Nüfus	İller Arası Göç Eden Nüfus	Göç Hızı (‰)
1	1965-1970	30.350.040	3.244.724	107
	1970-1975	34.646.470	3.421.025	99
	1975-1980	38.385.730	2.700.977	70
	1980-1985	44.078.033	2.885.873	65
	1985-1990	49.986.117	4.065.173	81
	1995-2000	60.752.995	4.788.193	79
2	2007-2008	71.517.100	2.273.492	32
	2008-2009	72.561.312	2.236.981	31
	2009-2010	73.722.988	2.360.079	32
	2010-2011	74.724.269	2.420.181	32
	2011-2012	75.627.384	2.317.814	31
	2012-2013	76.667.864	2.534.279	33
	2013-2014	77.695.904	2.681.275	35
	2014-2015	78.741.053	2.720.438	35
	2015-2016	79.814.871	2.619.403	33
	2016-2017	80.810.525	2.684.820	33
	2017-2018	82.003.882	3.057.606	37
	2018-2019	83.154.997	2.806.123	34

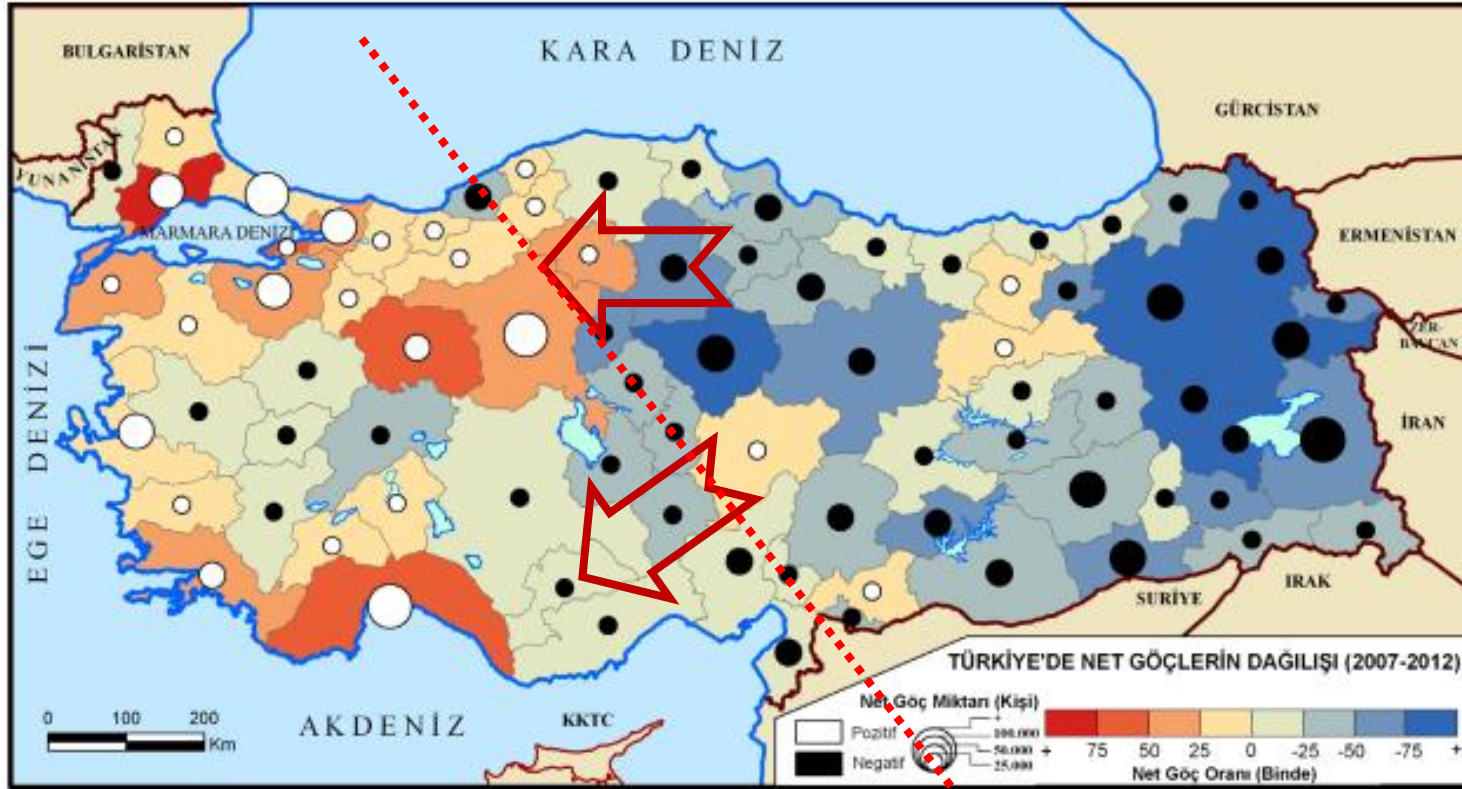
Kaynak: DİE ve TÜİK Göç İstatistikleri

1 Genel Nüfus Sayımı; Beş yıllık göç hızı ve 5 yaş üstü nüfus; 2 Adrese Dayalı Nüfus Sayımı; Yıllık göç hızı ve toplam nüfus

Dönem	İller arası Göç	İl içi Göç	Toplam Göç
*1965-1970	3.244.724	?	-
*1970-1975	3.421.025	?	-
1975-1980	2.700.977	883.444	3.584.421
1980-1985	2.885.873	934.037	3.819.910
1985-1990	4.065.173	1.337.517	5.402.690
1995-2000	4.788.193	1.904.070	6.692.263

Kaynak: DİE ve TÜİK Göç İstatistikleri, * Kocaman ve Bayazıt 1993

- İstatistikler, Türkiye toplumunun ne kadar hareketli bir toplum olduğuna işaret ediyor.

Kaynak: Yakar, 2013: 34

- Türkiye'de iç göçün genel doğrultusu, kuzey ve doğu bölgelerden batı ve güney bölgelere doğrudur.

Türkiye'de İstatistiksel Bölgelerin Aldığı-Verdiği-Net Göç ve Net Göç Hızı, 2018-2019

İstatistiki Bölge Birimi	Düzyey 1	Toplam nüfus	Aldığı göç ⁽¹⁾	Verdiği göç ⁽¹⁾	Net göç	Net göç hızı
TR1	İstanbul	15 519 267	498 676	378 305	120 371	7,8
TR5	Batı Anadolu	8 124 729	255 357	203 172	52 185	6,4
TR4	Doğu Marmara	8 124 975	251 226	201 545	49 681	6,1
TR2	Batı Marmara	3 601 928	126 488	113 258	13 230	3,7
TR3	Ege	10 618 433	238 962	206 347	32 615	3,1
TR6	Akdeniz	10 627 530	240 130	237 263	2 867	0,3
TR	Türkiye	83 154 997	2 345 336	2 345 336	0	0,0
TRC	Güneydoğu Anadolu	8 975 618	168 902	224 293	- 55 391	-6,2
TR7	Orta Anadolu	4 075 758	114 039	148 692	- 34 653	-8,5
TR8	Batı Karadeniz	4 666 150	169 437	215 608	- 46 171	-9,8
TRB	Ortadoğu Anadolu	3 930 407	106 742	148 670	- 41 928	-10,6
TRA	Kuzeydoğu Anadolu	2 200 022	79 418	114 906	- 35 488	-16,0
TR9	Doğu Karadeniz	2 690 180	95 959	153 277	- 57 318	-21,1

(1) Bölge içindeki illerin birbirleri arasındaki göçü kapsamaz.

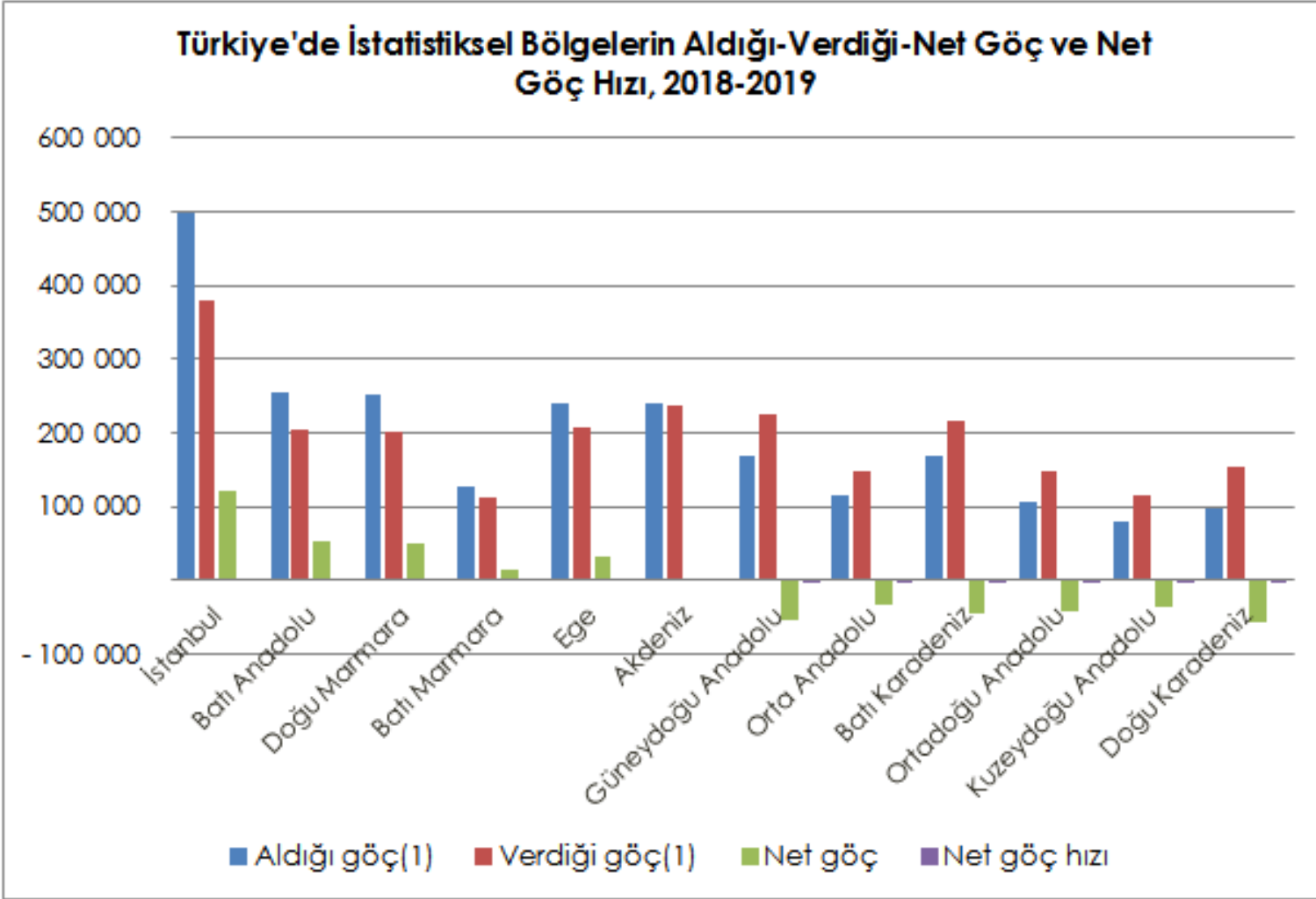
+

Net göç hızı

-

Kaynak: TÜİK ADNKS Göç İstatistikleri

- İstanbul, Batı Anadolu, Doğu ve Batı Marmara, Ege ve Akdeniz, Türkiye'nin net göç hızları pozitif olan bölgeleriyken; uzun zamandan beri, Güneydoğu, Ortadoğu, Kuzeydoğu, Orta Anadolu bölgeleri ile Batı ve Doğu Karadeniz, negatif net göç hızları sergiler.

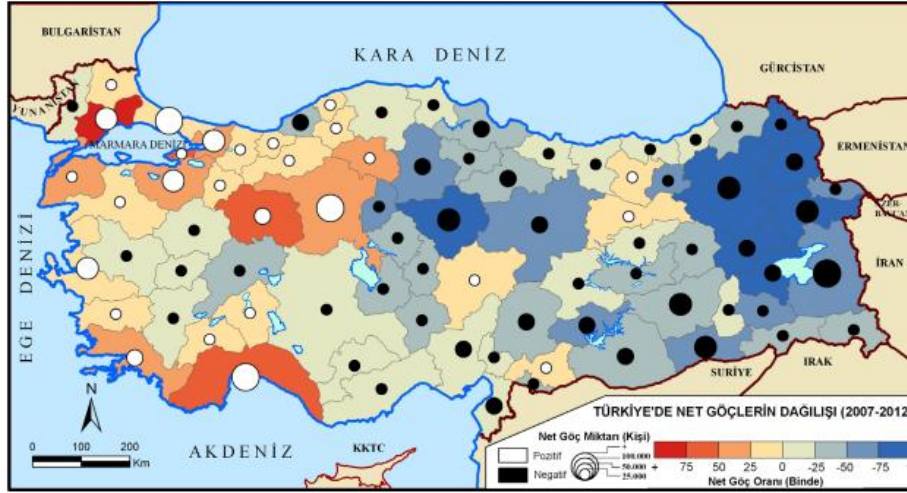

(1) Bölge içindeki illerin birbirleri arasındaki göçü kapsamaz.

Kaynak: TÜİK ADNKS Göç İstatistikleri

İl Province	Toplam nüfus Total population	Aldığı göç In-migration	Verdiği göç Out-migration	Net göç Net migration	Net göç hızı Rate of net migration (%)
Ankara	5 445 026	188 100	156 058	32 042	5,9
Kocaeli	1 883 270	87 796	60 258	27 538	14,7
İzmir	4 279 677	127 394	102 776	24 618	5,8
Bursa	2 936 803	86 119	64 905	21 214	7,2
Tekirdağ	1 005 463	55 391	34 658	20 733	20,8
Antalya	2 364 396	87 232	72 178	15 054	6,4
Eskişehir	860 620	38 060	27 799	10 261	12,0
Muğla	938 751	42 450	33 289	9 161	9,8
Sakarya	990 214	35 575	28 122	7 453	7,6
Aydın	1 080 839	41 352	35 339	6 013	5,6
Çanakkale	530 417	26 088	20 540	5 548	10,5
Yalova	251 203	15 754	10 719	5 035	20,2
Şırnak	503 236	19 672	15 186	4 486	9,0
Manisa	1 413 041	40 257	36 021	4 236	3,0
Düzce	377 610	15 023	11 387	3 636	9,7
Balıkesir	1 204 824	43 998	40 371	3 627	3,0
Uşak	364 971	13 909	10 420	3 489	9,6
Denizli	1 018 735	28 855	25 466	3 389	3,3
Edirne	406 855	19 125	15 999	3 126	7,7
Bilecik	221 693	11 744	9 359	2 385	10,8
Kayseri	1 376 722	38 958	36 863	2 095	1,5
Kırklareli	356 050	16 074	14 023	2 051	5,8
Samsun	1 312 990	43 709	42 422	1 287	1,0

Türkiye'de İller Arası Net Göç Hızlarının Dağılımı, 2007-2012

Türkiye'de İllere Göre Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeyi, 2010

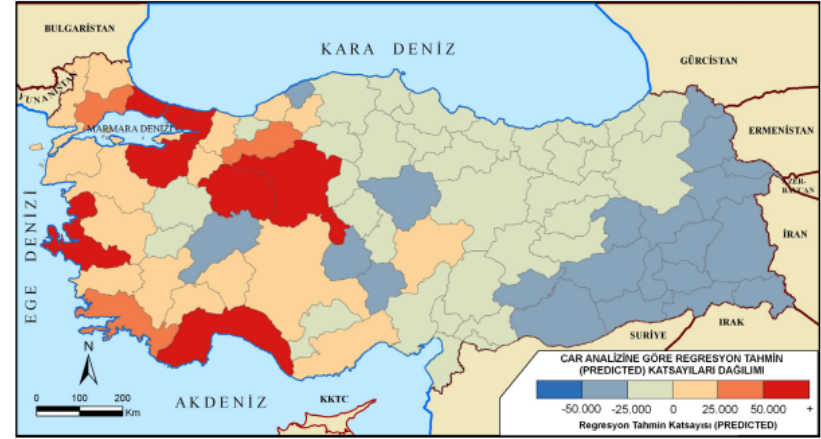

- İller arası **net göç hızları** ile illerin **Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik-SEGE** değerleri arasında **yüksek pozitif korelasyon** vardır.
- **SEGE değerleri**, illerin net göç vermesinden ziyade, **net göç almasında daha etkilidir** (Yakar, 2013b).

GWR Analizine Göre İllerin Lokal R² Değerlerinin Dağılımı

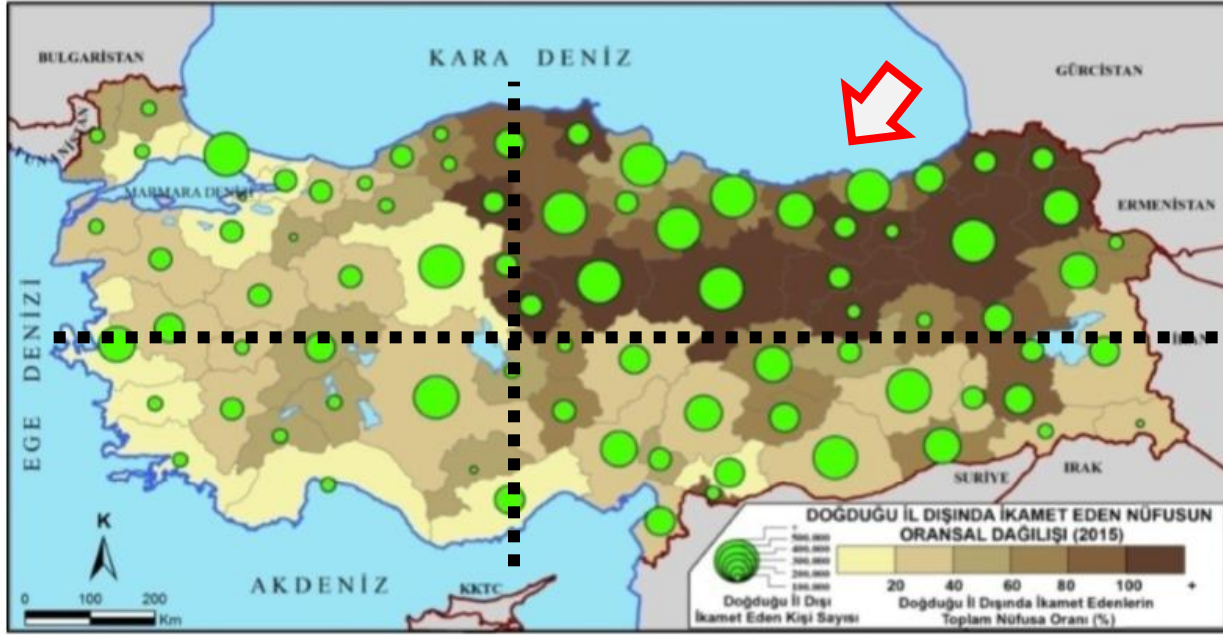

Geographically Weighted Regression'a (GWR) Göre Regresyon Tahmin Katsayılarının Dağılımı

- Gelecekte net göçlerin dağılımı hakkında öngörü sağlayacak olan **GWR tahmin katsayılarının dağılımı**; mevcut net göç hızlarının dağılımında olduğu gibi, Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunun net göç vereceğine buna karşılık, **Marmara bölgesi, Ege ve Batı Akdeniz kıyıları ile metropollerin net göç almaya devam edeceğine işaret eder.**
- Bu, iller arası sosyo-ekonomik gelişmişlik farklarının ülke içinde net göçleri şekillendirmeye devam edeceği anlamına gelir.

Doğduğu il dışında ikamet eden nüfusun oransal dağılımı

- Doğduğu il dışında yaşayanların il nüfusuna oranı, yaşanan göçün boyutlarını ortaya koyar. 13 ilde il toplam nüfusundan daha fazla nüfus, doğduğu il dışında ikamet etmektedir. 39 ilde doğduğu il dışında yaşayanların sayısı mevcut il nüfusunun yarısından daha fazladır.
- Doğduğu il dışındakilerin illere göre dağılımı, dışarıya göçlerin hedef sahası olarak birinci sırada tercih edilen il, aynı zamanda göçün büyük bir bölümünün yöneldiği alandır.

İstanbul, Ankara ve İzmir’de il dışında kayıt nüfus bakımından önde gelen iller (2013)
Leading provinces for population registered in provinces other than Istanbul, Ankara and Izmir (2013)

Sıra	İstanbul			Ankara			İzmir		
	İli	Kişi	%	İli	Kişi	%	İli	Kişi	%
1	Sivas	736.542	6,22	Çorum	378.451	11,04	Manisa	195.605	8,37
2	Kastamonu	548.546	4,63	Yozgat	332.198	9,69	Mardin	139.727	5,98
3	Ordu	499.782	4,22	Çankırı	236.406	6,90	Erzurum	133.777	5,72
4	Giresun	487.115	4,11	Kırşehir	196.296	5,73	Konya	122.978	5,26
5	Tokat	455.817	3,85	Kırıkkale	184.061	5,37	Aydın	87.936	3,76
6	Samsun	417.120	3,52	Sivas	151.386	4,42	Afyonkarahisar	86.187	3,69
7	Trabzon	395.474	3,34	Erzurum	103.319	3,01	Kars	75.573	3,23
8	Malatya	392.435	3,31	Kayseri	96.601	2,82	Balıkesir	73.652	3,15
9	Erzurum	382.519	3,23	Kars	83.616	2,44	Ağrı	70.022	3,00
10	Sinop	366.681	3,10	Bolu	82.305	2,40	Sivas	69.863	2,99

Kaynak: Yakar, 2015: 34

- **İkamet edilen il dışında kayıtlı nüfus verisi**, iller arasında alınan göçlerin dağılımı ile ilgili fikir vermesi yanında **illerin toplam nüfusu içinde il dışında kayıtlı nüfusun kaynak sahalarını ve dolayısıyla memleket bağıını göstermesi yönüyle önemli bilgiler verir.**
- **Büyük kentlerde, sosyo-mekânsal kümelenmenin/ayırışmanın temelini oluşturan faktörlerden birisi de farklı köken alanlardan (illerden) göç ederek bu kentlere yerleşmiş nüfustur.**

- İllere göre ikamet edilen il dışı doğumluların dağılımı (İstanbul hariç), **her bir ilin daha çok yakın/komşu iller kökenli nüfusa sahip olduğunu göstermektedir.**
- **İller, yakın mesafelerden göç alıyor.**
- İkamet ettiği il dışında doğmuşların toplam nüfus içindeki payı, **Türkiye'nin batı ve kıyı kuşağı ile metropollerinde daha fazladır;** buna karşılık **iç ve doğusuna doğru gittikçe geriler.**
- **Yalova** (% 61.8), **Kocaeli** (% 53.3) ve **İstanbul** (% 50.9) gibi illerde **nüfusun yarısından fazlası bu illerin dışında doğmuştur.**
- **Şanlıurfa** (% 8.1), **Kahramanmaraş** (% 8.9) ve **Adıyaman** (% 9.6) illerinde ise henüz **bu oran her 10 kişiden biri bile değildir.**

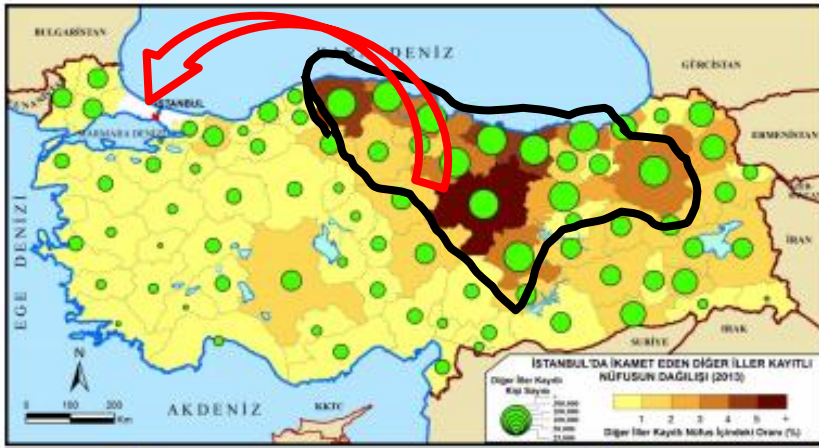
İkamet edilen il dışı doğumlu nüfusun oransal dağılımı.

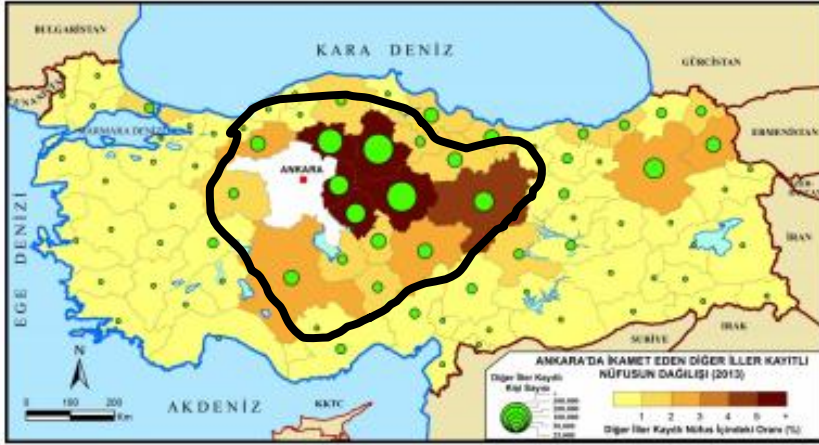
Kaynak: Yakar ve Sert-Eteman, 2017: 92

- **Ülkenin batısında nüfus, farklı köken alanlardan gelenlerin oluşturduğu daha heterojen bir yapıdadır**, buna karşılık doğuya doğru bu eğilimin zayıflamaktadır.

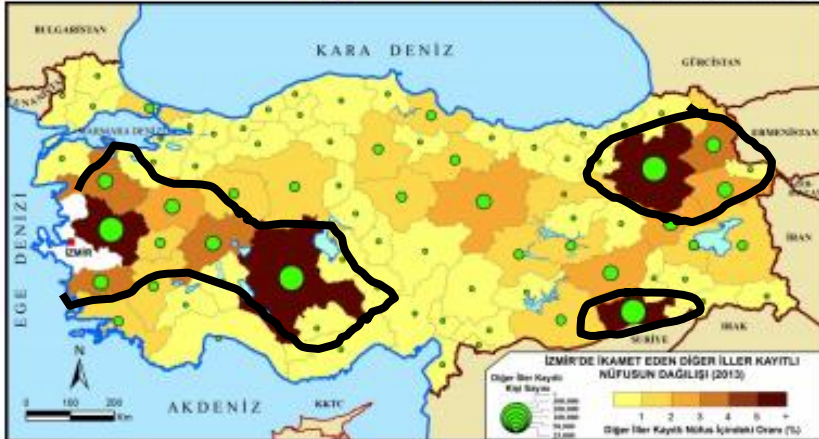
İstanbul

Ankara

İzmir

- Metropollerde aynı ilden gelenlerin oluşturduğu nispeten homojen mahalleler, **Türkiye'deki iç göçlerin devamlılığında kurulan hemşeri ağların etkisine işaret eder.**
- Kente uyum sağlama ve dayanışma biçimlerinden (hemşeri dernekleri vb.) belli ekonomik faaliyetlerde hâkim olmaya, hatta politik **seçimlere** kadar kentteki sosyo-mekânsal süreçlerde aynı kökene sahip olan göçmenlerin rolü vardır.
- Göçmenler aracılığıyla kentsel alanlar bütün olarak hem heterojen toplumsal yapılara sahip olur hem de kent parçalarında köken alana göre diğer gruplardan sosyo-mekansal olarak ayrışma eğilimi gösteren homojen gruplar ortaya çıkar.

- Toplumsal değişimin krizsiz yaşanmasını sağlayan, çözülmenin önüne geçen ve (köken ve hedef bölgeye ilişkin) her iki sosyal yapıya da ait olmayan ve yeni beliren kurumlar, bağlantılar, değerler ve fonksiyonlar **tampon mekanizmalar** olarak tanımlanır.
- **Hemşerilik**, tampon bir mekanizmadır.
- Hemşeri, memleketi aynı yer olan kişidir ve birbirlerini hemşeri olarak tanımlayan kişiler memleket dışındadır.
- Kısacası, **göç edilmiş olan yerde memleket, hayal edilen bir coğrafya; hemşeri ise, o hayal edilen alandan gelen hayali topluluğun üyesidir.**
- Kitlesele göç, aynı bölgeden farklı toplumsal katmanları kente taşıırken, zincirleme göç, aynı toplumsal katmandakiler arasında yoğun ilişkinin sürmesini sağlar.
- Göçün kitlesele ve zincirleme olması, aynı yöreden gelenleri kapsayan ve karşılıklı güvene dayalı enformel ilişki ağlarının ortaya çıkışına zemin hazırlar.

- **Aynı coğrafi yere ait olmadan doğan karşılıklı güven, hemşerilik ilişkilerinin temelidir.**
- Hemşeriye duyulan güven, koşulsuz değildir.
- Hissedilen güvenin güvencesi, karşılıklılığa dayalı değiş-tokuş veya mübadele ilişkisinin kendisidir.
- Benzerden benzere mübadele mantığı içinde 'alan' tarafında olan kişi, gelecek bir zamanda 'verme' sorumluluğunu yüklenir.
- Verme sorumluluğu ahlakidir ve yerine getirmeyen kişi güvene dayalı ilişkilerin dışına itilir.
- Hemşeriliğe dayalı ilişki ağları sadece teke tek ilişkiler üzerinden yürütülmez. Bir araya gelmeye odaklı yarı veya tam yapılandırılmış örgütlenmeler de ilişki ağlarının devamlılığına katkıda bulunur.
- Yarı yapılandırılmış toplumsal mekanlara hemşeri kahvehaneleri, yapılandırılmış(formel) örgütlenmelere, bir grup hemşerinin kurduğu dernek veya vakıflar örnek oluşturur.

- Brown, L.A.; Moore, E.G. (1970). The Intra-urban migration process: A perspective. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 52(1), 1-13.
- Castells, M. (2013). *Enformasyon Çağı Ekonomi, Toplum Ve Kültür: Ağ Toplumunun Yükselişi*. (3.Baskı) Çev. Ebru Kılıç. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Clark, W.A.V.; Onaka, J.L. (1983). Life cycle and housing adjustment as explanations of residential mobility. *Urban Studies*, 20, 47-57.
- Clark, W.A.V., Deurloo, M.C., Dieleman, F.M. (2006). Residential mobility and neighbourhood outcomes. *Housing Studies*, 21,(3), 323-342.
- Earhart, C.C.; Weber, M.J. (1996). Attachment to home: A contributing factor to models of residential mobility intentions. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 24(4), 422-437.
- Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Uluslararası Toplumsal Alanlar*. Çev. A.Z. Gündoğan ve C. Nacar, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gedik, A. (2005). Mobility transition (Test of Zelinsky's Theory) and economic and demographic factors: Japan and Turkey, 1955-2000. <http://iussp2005.princeton.edu/download.aspx?submissionId=51383> (Erişim: 12.02.2012)
- Kulu, H.; Milewski, N. (2007). Family change and migration in the life course: An introduction. *Demographic Research*, 17, 567-590.
- Lee, E.S. (1966). A theory of migration. *Demography*, 3, 47-57.
- Lee, B.A.; Oropesa, R.S.; Kanan, J.W. (1994). Neighborhood context and residential mobility. *Demography*, 31(2), 249-270.
- Newbold, K. B. (2010). *Population Geography, Tools and Issues*. Plymouth UK: Rowman and Littlefield Publishers.
- Özgür, E.M.; Aydın, O. (2011). Türkiye'de evlilik göçünün mekânsal veri analizi teknikleriyle değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9(1), 29-40.
- Özgür, E.M.; Yasak, Ü. (2009). Şehir içi ikametgâh hareketliliğine kuramsal bir bakış. *Ankara Üniversitesi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(1), 39-50.
- Peters, G. L.; Larkin, R.P. (2005). *Population Geography, Problems, Concepts, And Prospect*, Eighth Edition, , Dubuque: Kendall/Hunt Publishing Company.

- Pickvance, C.G. (1974). Life cycle, housing tenure and residential mobility: A path analytic approach. *Urban Studies*, 11, 171-188.
- Ritsila, J.; Ovaskainen, M. (2001). Migration and regional centralisation of human capital. *Applied Economics*, 33(3), 317-325.
- Rossi Peter H. (1955). *Why Families Move: A Study of the Social Psychology of Urban Residential Mobility*. Glencoe, IL: Free Press.
- Sabagh,G.; Van Arsdol, M.D.; Butler, E.W. (1969). Some determinants of intrametropolitan residential mobility: Conceptual considerations. *Social Forces*, 48, (1), 88-98.
- Sjaastad, L.A. (1962). The costs and returns of human migration. *The journal of political economy*, LXX supplement,80-93.
- Tekeli, İ. (2008). *Göç ve Ötesi*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Türkün, A., Öktem-Ünsal, B., Şen, B., Aslan, Ş.,Yapıcı, M. (2010). *İstanbul'da Eski Kent Merkezleri ve Gecekondu Mahallelerinde Kentsel Dönüşüm ve Sosyo-Mekânsal Değişim*. TÜBİTAK - Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu (SOBAG) Proje No: 108K134.
- Wolpert, J. (1965). Behavioral aspects in the decision to migrate. *Papers of the Regional Science Association* 15, 159-169.
- Yakar, M. (2015). Türkiye'nin iç göç paterni: Kim nerede ikamet ediyor? Nereye kayıtlı?. *Ege Coğrafya Dergisi*, 24(1), 15-38.
- Yakar, M. (2013a). XXI. Yüzyılın başında Türkiye'de iller arası göçlerin mekânsal ve istatistiksel analizi. *Journal of World of Turks*, 5 (3), 239-263.
- Yakar, M. (2013b). Türkiye'de iller arası net göçlerle sosyo-ekonomik gelişmişlik arasındaki ilişkinin coğrafi ağırlıklı regresyon ile analizi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 22 (1), 27-43.
- Yüceşahin, M.M., Özgür, E.M. (2006). Türkiye'nin güneydoğusunda nüfusun zorunlu yerinden oluşu: Süreçler ve mekânsal örüntü. *Türkiye Coğrafyası Araştırma Uygulama Merkezi Coğrafi Bilimler Dergisi*, 4(2), 15.34.
- Zelinsky, W. (1971). The Hypothesis of the Mobility Transition. *Geographical Review*, 61 (2), 219-249.